

Beatriu d'Aragó i la llengua que parlaven les princeses d'Aragó a Itàlia

Autor: Francesc Garrido i Costa

Data de publicació: 03-05-2012

A través d'una comanda de cartes feta per Beatriu d'Aragó, reina d'Hongria, en llengua catalana, en Francesc Garrido extreu unes quantes conclusions sobre la llengua parlada per les princeses del casal d'Aragó a Itàlia

Tot llegint el llibre *Beatriz de Aragón Reina de Hungría*, escrit per l'hongarés Albert Berzeviczy el 1908 ("*Beatriz Királyné. Magyar Történeti. Életrajzok 24*, Budapest), i traduït per en Luis de Terán, observo que a la pàgina 59 hi diu:

"Las mujeres de la casa de Anjou eran ya conocidas como jugadoras apasionadas. No se puede, sin embargo, saber hasta dónde llegó la afición de Beatriz en el juego, y si esta pasión fue una de las causas de sus deudas. No conocemos más que un hecho, la índole puede dar alguna luz sobre este asunto: se trata de la compra de ciertas cartas, el uso de las que no estaba prohibido por la policía (3)".

La comanda del joc de cartes ens ha arribat fins als postres dies. L'autor la recull a la nota 3. És aquesta:

Clar i català: Beatriu d'Aragó, la que seria Reina d'Hongria, demana "Hun joch de cartes dit thriunfos". Aquesta dada es pot llegir a la "Cedola d. T. Ar., pàg. 208, vol. LXVI".

Amb anterioritat, a la pàgina 4, Berzeviczy ja ens ha informat de qui eren els avantpassats del Rei Ferran, i que aquest era fill bastard del Magnànim:

"Pero el nacimiento de Fernando estaba envuelto en el misterio, el mismo origen de su madre no estaba claro, y

algunos han buscado el padre de ésta no en el trono, sino entre las clases más bajas, entre los españoles, los turcos, incluso los negros. Sin embargo, combinando las fechas, podemos tener por verosímil que era hijo natural de Alfonso y Gilardona Carlino, noble dama de Valencia, que fue después casada por el rey con Gaspar Revertit, de Barcelona. Fue siempre ella considerada por Fernando como su madre, respetada como tal, y habitaba con su hijo en Castel Capuano, en Nápoles, cuando el cambio de reinado. Es probable que Beatriz naciera también en esta fortaleza".

Caram!. La mare del rei Ferran de Nàpols era una valenciana que el mateix rei Alfons el Magnànim va casar amb un barceloní i, a més a més, ella s'estava amb el seu fill Ferran a Castell Capuano. A mi, tot m'indica que en Ferran parlava amb la seva mare en català; i si encara fos probable que Beatriu naixés a Castell Capuano, possiblement va conviure amb la seva àvia. Potser totes dues jugaven a "trionfs".

Però hi ha una altra bona dada en aquest llibre. Una vegada Beatriu ja és reina d'Hongria i la seva germana Elionor és Duquesa de Ferrara, en Ferran, rei de Nàpols es casa per segona vegada.

A la pàgina 128, Berzeviczy en explica que

"el príncipe Alfonso había marchado a Barcelona con un brillante séquito para traer a Nápoles a su futura madrastra Juana de Aragón, que iba a casarse en septiembre del mismo año, con el rey de Nápoles, a la sazón viudo".

Alfons és el fill d'en Ferran de Nàpols i Joana d'Aragó és la germana d'en Ferran II el catòlic.

Sabeu qui els va casar? A la pàgina 131 s'hi diu:

"Las fiestas de boda de Fernando, que se celebraron en Nápoles, en Septiembre y Octubre del mismo año, y en el que dio la bendición nupcial el cardenal Rodrigo Borgia; más adelante Alejandro VI, que procedió también a la coronación de la nueva reina...".

La història oficial diu que Ferran i Joana es van casar el 14 de setembre del 1476.

Observo molt protagonisme de persones catalanoparlants. Per una banda, tenim la mare d'en Ferran, la valenciana Gilardona Carlino, el rei Ferran de Nàpols, la reina Joana de Nàpols, que s'està a Barcelona, i, per acabar-ho d'adobar, apareix Roderic Borja, que casa la parella i corona la reina.

Tot això m'ha fet recordar dos articles que he publicat en aquest mateix web. El primer, que porta per títol "Lluís Vives parlava la mateixa llengua que Caterina d'Aragó", on Vives ens diu que Caterina i ell parlaven la mateixa llengua i que ella era compatriota seva; i el segon, que s'intitula "La relació entre Caterina d'Aragó i Joana de Castella", on es pot veure com Carles V envia un missatge des de Molins de Rei a Na Caterina, que ja és reina d'Anglaterra, en una llengua que a mi em sembla una barreja de català i francès. No en castellà.

Beatriu tenia fama de ser una princesa atractiva. Berzeviczy ens informa que Francesco Laurana va utilitzar Beatriu 13 vegades de model (p. 65). Diu, en aquest sentit:

"Se sabe que Laurana trabajó desde 1472 a 1474 en Nápoles para la corte [...]. Cornelino de Fabriezy ha demostrado que Lauranna es el mismo Francesco Azzarra [...]. M. Wilhelm Rolf después de investigaciones muy extensas y profundas llega a la conclusión [...] que Beatriz sirvió trece veces de tema para el arte de Lausana".

A mi em sembla que a la Beatriu, l'han deslocalitzat. De les 13 vegades que va servir de model, segons Rolfs, només una vegada queda clar que és ella, i està desconeguda. Encara no entenc quin interès ocult pot amagar-se en el fet de deslocalitzar-la.

La imatge que afegeixo en aquest article és la reconstrucció d'un bust, obra d'en Francesco Laurana, que va ser destruït a la 2a Guerra Mundial a Berlín, i del qual en Rolfs diu que és el bust de Na Beatriu d'Aragó (photo by Frederick Muller at A&V, London). A sota del bust s'hi pot llegir això: : "The sitter has been tentatively identified as Ippólita Maria Sforza, the wife of king Alfonso II of Nápoles, but this theory is not based on any secure evidence" (diuen que és Ippólita Maria Sforza, però no n'hi ha cap evidència certa).

Amb el que he exposat fins aquí, ara podem recapitular i adonar-nos que:

A la cèdula de la Tresoreria Aragonesa hi ha una petja clara que ens dona entenet que Na Beatriu d'Aragó, que més tard fou reina d'Hongria, emprava la llengüa catalana a Nàpols; la mare del rei Ferran de Nàpols era valenciana i s'estava amb ell a castell Capuano; a la qui seria reina de Nàpols (Joana, germana d'en Ferran II el catòlic), la van a buscar a Barcelona i Roderic Borja la coronaria. Si a tot això hi afegim que Na Caterina d'Aragó, reina d'Anglaterra, era compatriota i parlava la mateixa llengua que en Lluís Vives i que, per tant, Joana d'Aragó, reina de Castella, també parlava la mateixa llengua que en Vives, entenc que els Trastàmara quan van adoptar el cognom dels Aragó també van adoptar la llengua dels Aragó: el català.

El Regne de Nàpols com a extensió de la corona catalana i per la seva proximitat a Roma va esdevenir per força l'epicentre de la Nació. Les grans famílies –el Aragó, els Este, el Sforza etc., etc.– es barallaven i feien aliances al voltant del poder vaticà.

És pertinent pensar que a la Península Ibèrica els Aragó i les altres famílies influents tindrien les seves naus i els seus palaus a ran de mar, a Alacant, a València, a Barcelona, pròximes a Nàpols i pròximes a Roma. Encara no entenc com Felip II va cometre l'error de posar la capital dels Regnes hispànics a Madrid, per on no hi passa cap eix econòmic, i on s'han de construir eixos artificials any sí i any també.

Per acabar, voldria afegir una dada que m'ha cridat l'atenció. A diferència del que succeeix entre la reina Caterina d'Anglaterra i la reina Joana de Castella, he llegit que existeix correspondència entre Beatriu d'Aragó i el seus germans, especialment amb Elionor d'Aragó. Potser caldria que algun filòleg o lingüista la revisés.

Francesc Garrido Costa